

Høringsuttalelse NOU 2023:3 Mer av alt - raskere. Energikommisjonens rapport

1. Innledning

Det vises til høringsbrev fra Olje og Energidepartementet 01.02.2023 med frist til 3. mai 2023 for høringsuttalelser til NOU 2023: 3 - Mer av alt – raskere. (Energikommisjonens rapport) Energikommisjonen leverte sine anbefalinger i NOU 2023:3 Mer av alt - raskere i februar i år.

2. Om Indre Helgeland Regionråd (IHR)

Indre Helgeland Regionråd er et regionalpolitisk samarbeidsorgan på Helgeland for kommunene Hattfjelldal, Hemnes, Lurøy, Nesna og Rana.

3. Indre Helgeland Regionråds syn på Energikommisjonens rapport.

3.1 IHR er enig i kommisjonens hovedbudskap om at det er behov for en kraftig omstilling av vår energiforsyning.

Indre Helgeland Regionråd (IHR) slutter seg til Energikommisjonens hovedbudskap, at det er behov for en storstilet satsning på mer fornybar energi med tilhørende infrastruktur, og at det haster.

Indre Helgeand Regionråd viser til energikommisjonens klare anbefalinger om inntektene skal gå direkte til vertskommune. Kommunene har alltid hatt en sentral rolle i utviklingen av energisystemet, Kommunene er planleggingsmyndighet, byggesaksmyndighet, rådgiver overfor egne innbyggere og bygningsforvalter. De har ansvar for klima- og energiplanlegging og har en rolle i kraftsystemplanleggingen. De er nærmest til å sikre seg innsikt i tilgangen på lokale energikilder og overskuddsvarme. Kommunene må involveres og ansvarlig gjøres på en tydeligere måte for utviklingen i energibruken.

Norge har i Parisavtalen forpliktet seg til ambisiøse klimakutt. Samtidig har vi som nasjon store ambisjoner om ny jobb- og verdiskaping innen nye «grønne» industrier og videreutvikling av eksisterende eksportrettet næringsliv. Målet er å øke fastlandseksporten med 50% innen 2030, men både i Norge som helhet og Nord-Norge i særdeleshet, styrer vi mot et kraftunderskudd i 2027. Dersom vi ikke bygge ut mer fornybar kraft, står både målene for økt eksport og klimamålene i spill, og dermed grunnlaget for å bygge og trygge velferden vår.

Energikommisjonens NOU 2023:3 «Mer av alt – raskere» er broen mellom Norges klima-, eksport- og industripolitikk på den ene siden, og energipolitikken på den andre siden. «Mer av alt – raskere» er historien om hva som må til for å lykkes.

Nord-Norge og Nordland har store muligheter for å bidra. Vi har stadig et kraftoverskudd, og nettopp tilgjengelig og etterspurt kraft har gitt utslag i mange planer om nyetableringer og nytt kraftforbruk. Vi står på mange måter på vippepunktet. Tiden er nå inne for å finne konkrete løsninger for de utfordringene og mulighetene som Energikommisjonens rapport peker på.

Nord-Norge er, og bør være en sentral aktør i både norsk og europeisk energisammenheng. Mange år med energioverskudd i landsdelen ser nå ut til å gå mot slutten. Økt forbruk, mange store planlagte industriprosjekter i landsdelen, det grønne skiftet, diskusjoner om overføring av kraft fra nord til sør og ikke minst den europeiske energikrisen gjør at også Nord-Norge har en helt sentralrolle i energidebatten.

Helgeland er den sørligste regionen i Nordland, som er Norges andre største fornybarregion. Regionen er en av landets to største industriregioner, og energi og industri utgjør i dag en stor andel av næringsvirksomheten vår. Vi har i dag flere nye industri-initiativ i regionen, som skal bidra til å løse utfordringer i det grønne skiftet. Dette er blant annet produksjon av battericeller, hydrogen og syntetisk drivstoff. Dette er energikrevende industriprosjekter.

Produksjon av blant annet hydrogen, grønt stål og battericeller har potensial til å bidra til å snu den negative befolkningsutviklingen som landsdelen har stått overfor i flere tiår.

Hovedforklaringen på at det nå er attraktivt å etablere ny grønn industri i Nord-Norge er tilgang på Europas rimeligste fornybare energi. Den grønne veksten er i gang allerede med store etableringer som kan skape tusenvis av nye jobber og flere titalls milliarder i økte eksportinntekter til landet. Universitetene i nord, fylkeskommunene og Innovasjon Norge rigger seg allerede til et stort grønt skifte som kan gi store ringvirkninger og trekke mange tilflyttere til den nordlige landsdel.

IHR anerkjenner NVE sine analyser som konkluderer med at den eneste måten for Norge å utvikle lavere kraftpris enn Europa er ved å bygge opp et overskudd i den underliggende kraftbalansen. Dette gjelder selvsagt også Nord-Norge.

IHR ser det som nødvendig å bygge ut vindkraft på land samt satse på havvind også i Nord-Norge. Også mer effektiv energibruk, energigjenvinning, noe vannkraft og nye kraftkilder bør

inn i kraftsatsingen i nord. I sum bør ambisjonen på sikt være å doble tilgjengelig mengde med fornybar energi i de tre nordligste fylkene.

IHR ber OED gjøre nye vurderinger med tanke på elektrifisering av offshoreinstallasjoner med kraft fra land. Bruk av kraft til dette formålet bør ikke prioriteres dersom det går på bekostning av å nå klimamål på land, og landbasert nærings- og samfunnsutvikling generelt. I Nord-Norge gjelder dette konkret Melkøya. Planer om elektrifisering av dette anlegget fra land legger beslag på en stor andel av nettkapasitet og kraft i landsdelen. Her bør alternative løsninger som gass turbiner med biodrivstoff eller karbonfangst vurderes så lenge kraftsituasjonen på land er anstrengt.

Energi er drivkraften i alle ledd i et moderne samfunn. Men energi er også hovedårsaken til de klimautfordringer som verden står overfor. Derfor er klimapolitikken uløselig knyttet til energipolitikken, og derfor er Energikommisjonens rapport så viktig for arbeidet med å redusere utslippene av klimagasser.

3.2 Havvind til havs

Energikommisjonen anbefaler at det legges en langsiktig og helhetlig plan for utvikling av havvind og havnett i Norge. Planen må bla. legge til rette for ilandføring i Norge mot strømmettet på land. Videre må det legges til rette for utbygging av havvind langs hele kysten. Kommisjonen mener det er realistisk å bygge ut havvind med en produksjon mellom 5-20 TWh innen 2030.

Indre Helgeland Regionråd er enig med Energikommisjonen i at havvind vil kunne gi et viktig bidrag til vår fornybare energiforsyning.

IHR mener at havvind først og fremst bør benyttes til elektrifisering av sokkelen og føres til lands i Norge, slik at man sørger for akseptable strømpriser i hele Norge, elektrifisering av industrien, herunder landanleggene for olje og gass – og sikre arbeidsplasser langs hele kysten.

IHR viser til tidligere innspill knyttet til utviklingen av havvindsektoren. IHR forventer at NVE peker på Helgelandskysten når de skal anbefale nye områder for konsekvensutredning og videre åpning for havvindproduksjon. Det er nødvendig at Nord-Norge kommer med i denne utvikling, både for tilførsel av ny kraftproduksjon og muligheter for industriutvikling, og sikre arbeidsplasser langs hele kysten. Det vil ikke under noen omstendigheter være akseptabelt at havvind skal være et sørnorsk fenomen. Dette handler både om forsyningssikkerhet og oppbygging av tilliggende industri.

3.3 Vindkraft på land

Energikommisjonen peker på at arbeidet med å gi vertskommunene økt innflytelse gjennom plan og bygningsloven når det gjelder vindkraft på land må ferdigstilles. Videre at produksjonsavgiften bør lovfestes og 15% av grunnrenteskatten bør øremerkes vertskommunene. Kommisjonen mener det er realistisk å bygge ut 5-10 TWh vindkraft ut over det som produseres i dag innen 2030.

IHR mener at en av vår tids største hindre for å få til økt kraftproduksjon, og da særlig vindkraft på land, er mangel på folkelig og lokal oppslutning. Skal den utfordringen tas på alvor, må virkemidler for å fjerne dette hinderet tas i bruk. Det er avgjørende at samfunnskontrakten mellom storsamfunnet og de berørte lokalsamfunn som vår vannkraftshistorie er bygget på, videreføres.

3.4 Vannkraft

Energikommisjonen peker på opprusting og utvidelser av eksisterende vannkraftverk, pumpekraft samt flomvern kombinert med kraftproduksjon som de mest aktuelle tiltakene. Kommisjonen ser det som realistisk å utløse en økt produksjon av vannkraft på 5-10 TWh innen 2030.

IHR vil vise til at olje og energiministeren har avvist at revisjonssakene skal stilles i bero eller gis lavere prioritet som følge av energikrisen. IHR mener det bør derfor etableres en rutine at opprusting og utvidelsesprosjekter for ny kraftproduksjon kobles sammen med en revisjon av eksisterende vilkår, slik at en kan oppnå en «vinn vinn»-situasjon, dvs mer naturmiljø og mer fornybarproduksjon.

3.5 Nett

Tilgangen til strømmettet er ofte en flaskehals. I energikommisjonens kunnskapsinnhenting ble nettilgang oppgitt som den viktigste barrieren for nyetablering i industrien. Energikommisjonen slutter seg til strømmnettutvalgets anbefalinger i NOU 2022: 6 Nett i tide.

Der har strømmnettutvalget blant annet anbefalt tiltak for å redusere ledetiden, særlig for større nettanlegg, utnytte dagens nett bedre, fremme en mer samfunnsøkonomisk rasjonell nettvikling, og utvikle en mer standardisert og transparent tilknytningsprosess. Energikommisjonen går i tillegg lenger enn strømmnettutvalget på nettsiden. Det store behovet for økt nettkapasitet kan ikke løses gjennom mer effektiv utnyttelse av dagens nett alene. Nettstrukturen bør i større grad bygges ut i forkant av utviklingen i forbruket. Regulering av nettvirksomheten må tilpasses dagens akutte behov for vesentlig utbygging av transmisjonsnett og gi større rom for å planlegge for de langsiktige behov

Regionrådet ser alvorlig på nettsituasjonen i fylket, og peker på at det må vurderes tiltak som kan iverksettes umiddelbart for å frigi kapasitet i kraftnettet. Uansett hvor effektive prosessene med utbygging av nett og kraft blir, tar de for lang tid til å løse de store utfordringene vi har på kort sikt. Derfor må vi også se på nye løsninger for mellomfasene, samtidig som det jobbes med langsiktige tiltak. Slike løsninger må utredes grundig med tanke på risiko for forsyningsikkerhet, hva det koster og hvem som skal ta kostnadene. Men alternativet – stillstand i klimaomstilling, næringsutvikling – og samfunnsutvikling – koster også mye.

Behovet for å forskuttere finansiering av nettanlegg til industriparke må også følges opp nærmere. Regionrådet forventer at det utarbeides nye modeller for finansiering av nye nettanlegg knyttet til industriparke og områder regulert for kraftforedlende

industriutvikling. Det er nødvendig for å realisere regionale og nasjonale mål om industriutvikling basert på fornybar energi.

IHR vil berømme at regjeringen har etablert en handlingsplan for raskere nettutbygging og bedre utnyttelse av nettet. Vi registrerer at NVE er styrket med flere årsverk for å håndtere saksbehandlingen raskere. Vi forventer at regjeringen benytter sin styringsrett over statlige etater og direktorater uten at det nødvendigvis må nye bevilgninger til over statsbudsjettet. Vi er i en tid hvor industrien jobber på høygir og da er det av stor betydning at det offentlige saksbehandlerapparatet holder tritt med både tempo og ambisjoner.

3.6 Ledetider – nett og produksjon

Når det gjelder «lange ledetider» vil IHR påpeke at dette normalt ikke skyldes lang saksbehandlingstid i kommunene, verken når det gjelder nett eller ny produksjon. IHR advarer mot å korte ned på konsesjonstiden ved å sette til side de demokratiske prosessene som kommunen er en stor del av. Det vil i stedet kunne føre til at konsesjonsprosessene vil ta lengre tid enn før. For å korte ned på ledetiden, bør kommunene bringes inn i prosessene på et tidligere tidspunkt enn i dag, allerede på planleggingsstadiet. Dette bør fremgå av regelverket. Det samme gjelder for prosjekter for å få frem vann og vindkraftprosjekter. Kommunene må bringes inn i prosessen på et langt tidligere tidspunkt enn i dag, og det bør regelfestes.

3.7 Kommunenes rolle – og legitime krav på en andel av verdiskapingen ved nye inngrep i natur

Energikommisjonen har omtalt kommunenes roller og betydning for energiomstillingen særlig i kapittel 1.5, 1.9 og i kapittel 10.4.6. Det er regionrådets syn at kommisjonen har gjort treffende og poengterte analyser av kommunenes betydning, kommuner her forstått som vertskap for den nødvendige fornybarutbyggingen.

Dette utdypes i kapittel 1.5.3 om vindkraft på land, hvor det blant uttales:

«Vindkraft på land kan spille en sentral rolle for å opprettholde eller styrke kraftbalansen frem mot 2030. Samtidig er utfordringen ulike barrierer som stopper eller forsinker utbyggingen av vindkraftanlegg. De viktigste barrierene er naturhensyn, lokal aksept samt legitimitet nasjonalt. (...) For å få lokal aksept er det viktig at økt andel av verdiskapingen går til berørte kommuner.»

Denne analysen følges opp med følgende forslag:

«- Arbeidet med å gi vertskommunene økt innflytelse i vindkraftsaker gjennom plan- og bygningsloven må ferdigstilles. (...) Kommunen må ha økonomiske fordeler som gir grunn til å si ja til utbygging.»

Etter å ha slått fast kommunesektorens sentrale rolle for å få gjennomført kommisjonens forslag, gjentas under kapittel 1.9 Kommunenes rolle:

«En av vår tids største hindre for å få til økt kraftproduksjon, og da særlig vindkraft på land, er mangel på folkelig og lokal oppslutning. Skal den utfordringen tas på alvor, må virkemidler for å fjerne dette hinderet tas i bruk.»

Kommisjonen mener at:

«Det er avgjørende at samfunnskontrakten mellom storsamfunnet og de berørte lokalsamfunn som vår vannkraftshistorie er bygget på, videreføres. Kommisjonen vil derfor snarest anbefale at det snarest foretas en gjennomgang av gjeldende vannkraftregime med sikte på en kartlegging av hvor godt det treffer morgendagens vannkraftutbygging sett fra vertskommunenes ståsted.»

«Kommisjonen er positiv til at en økt andel av inntektene fra vindkraft går til vertskommuner.»

«Kommisjonen anbefaler at en fast andel på 15 prosent av grunnrenteskatten til staten fra det enkelte vindkraftanlegg skal tilfalle den berørte kommunen som stiller sine naturressurser til disposisjon for storsamfunnet.»

IHR slutter seg til disse anbefalingene. Energikommisjonen utdyper sine synspunkter i kapittel 10.4.6 i rapporten. Der fremheves det med rette at

«uten lokal forankring og aksept vil den grønne omstillingen neppe kunne gjennomføres, og i alle fall ikke med den fart våre klimaforpliktelser pålegger oss (...) Det er bred enighet om at tilslutning fra kommuner som blir berørt av større kraftprosjekter er en avgjørende forutsetning for gjennomføringen.»

Indre Helgeland Regionråd er tilfreds med Energikommisjonens understreking av vertskommunenes betydning, og de forslag til virkemidler som fremheves som nødvendige for kommunesektorens bidrag til den nødvendige energiomstillingen. Det er likevel regionrådets syn at selv om kommisjonen kan ha rett i at det er bred enighet om at tilslutning fra berørte kommuner til nødvendige naturinngrep er en avgjørende forutsetning, er det et stort sprang herfra til en enighet om de virkemidler kommisjonen anbefaler for å sikre den lokale oppslutningen.

IHR er positiv til at kommunene skal være en sentral aktør, men påpeker at dette vil kreve ressurser og kompetanse som kommunene ikke har i dag. Kommunene forventer derfor at det følger midler og mulighet for kompetanseøkning med en slik tildeling av ansvar.

Energikommisjonen foreslår at det bør opprettes et nasjonalt kompetansesenter for kommunene, men det konkretiseres ikke hva dette bør inneholde, eller hvor det skal ligge. IHR støtter at det bør prioriteres mer kompetanseheving til kommunene.

På Helgeland jobbes det i dag med å etablere Arven, et kunnskapscenter for fornybar energi. Dette senteret vil bistå kommunene med kompetanse og veiledning i ulike prosjekter knyttet til samfunnsinvolvering, interesseinvolvering og formidling rundt nye prosjekter. Dette er viktige prosesser for å oppnå samfunnsaksept for nye utbygginger. Senteret vil bli en viktig møteplass for å diskutere mulighetsstudier og samarbeidsprosjekter i fremtiden, på tvers av kommunegrensene.

IHR støtter dette prosjektet og mener det vil gi viktig bistand til kommunene, slik at det er mulig å ta en større rolle og ansvar i nye utbyggings- og effektiviseringsprosjekter. Arven trenger statlig finansiering for å realiseres, og vi ber om at regjeringen prioriterer dette.

3.8 Behovet for å forbedre konsesjons- og skatteregimene for fornybarsektoren

En av de største utfordringer ved oppfølgingen av Energikommisjonens anbefalinger, vil bli å etablere konsesjons- og skatteregimer for fornybarsektoren som både gir nødvendige insentiver til potensielle investorer, og på samme tid gir nødvendige insentiver til de vertskommuner som blir bedt om å investere sin naturkapital med irreversible naturinngrep til følge.

Den senere tids erfaringer om kommuneøkonomi og kraftinntekter gir få, om noen, forventninger om at den analysen som ligger til grunn for kommisjonens forslag, deles av statsforvaltningen og andre sentrale premissleverandører.

Som ferske eksempler Sanderudutvalget, NOU 2019:16, som foreslo å avvikle vertskommunenes kraftinntekter, Inntektssystemutvalget, NOU 2022:10, som har foreslått å utjevne kraftinntekter på hele kommunesektoren og Skatteutvalget, NOU 2022: 20, som anser lovbestemte kraftinntekter som kompensasjon til vertskommuner som «vridende bruttoskatter» og derfor foreslås avviklet.

Det samme gjelder Finansdepartementets forslag til grunnrenteskatt for vindkraft på land, som gir skinn av å være inntekter til de berørte kommuner, men hvor store deler av grunnrenteskatten foreslås tildelt hele kommunesektoren gjennom ordningen med rammetilskudd. Forslaget vil føre til at tettbygde strøk uten vindkraftanlegg vil motta større andeler av vindkraftskatten enn de berørte, spredtbygde vertskommunene hvor vindkraftanleggene bygges.

Med slike holdninger blir kommisjonens påpekning av at lokal oppslutning er en avgjørende forutsetning for gjennomføring av større kraftprosjekter, en ren illusjon.

3.9 Behovet for en bred vurdering av eierskapsregler i norsk energiforsyning

Norsk stor vannkraft har fra vannkraftepokens begynnelse vært underlagt eierskapsregler. Hjemfallsreglene har vært avgjørende for at vi i Norge har hatt en god kontroll på våre vannkraftressurser– og at Norge har blitt det velstandslandet det er. Konsesjons- og skattereglene sørget også for en god fordeling av verdiskapingen mellom staten, utbyggere og berørte lokalsamfunn. Denne kunnskapen bør videreføres også til nye energiformer, som vindkraft.

Da Norge fant olje på slutten av 1960 tallet, ble erfaringene og kunnskapen om det norske konsesjonssystemet med eierskapsregler og gode fordelingsregler mellom stat, utbygger videreført. Erfaringene fra denne sektoren bør ha stor overføringsverdi på utvikling av eksempelvis havvind. Heller ikke dette forholdet er i liten grad berørt i Energikommisjonens rapport.

Oppsummering og anbefaling

Indre Helgeland Regionråd viser til Energikommisjonens enstemmige uttalelse om betydningen av lokal aksept og kommunenes rolle i den grønne omstillingen. IHR slutter seg fullt ut til denne uttalelsen, ber regjeringen ta Energikommisjonens analyser og anbefalinger på alvor - og straks invitere vertskommunenes organisasjoner til dialog med sikte på å forene statlige og kommunale krefter i et partnerskap for gjennomføring av den grønne omstillingen.

Indre Hagleand Regionråd viser til høringsuttalelsen fra Naturressurskommunene og støtter denne.